

Livio Maitan

Rapport om kulturrevolutionen i Kina

Källa: *Intercontinental Press*, vol. 7, nr 26, juli 1969, s. 706–714.

Den resolution om den kinesiska kulturrevolutionen som Fjärde internationalen antog vid sin 9:e världskongress i april 1969 – se [Resolution om ”kulturrevolutionen”](#) – drog till sig stor uppmärksamhet och utsattes även för hård kritik från maoistiskt håll.¹ Inte desto mindre har den stått sig väl och det är uppenbart att den ger en mycket bättre analys av dessa omtumlande händelser än den som resolutionens kritiker argumenterade för.²

Det som återges här är den rapport som Livio Maitan höll inför kongressen och som ger bakgrundsfakta och motiveringar till resolutionen. Rapporten godtogs med 36 röster för, 2 emot och 12 nedlagda, medan resolutionen antogs med 42 röster mot 13.

Nedan används det äldre Wade Giles-systemet för att återge kinesiska namn, fast i flera fall anges första gången ett namn förekommer återges det även med motsvarande (modernare) pinyin-stavning.

Tillägg (främst i noter) som införts av mig (Martin F) anges inom hakparenteser [].

I.

För att förstå ”kulturrevolutionen” måste vi gå tillbaka och ägna lite tid åt de huvudsakliga motsättningar och spänningar som ligger till grund för händelserna under de senaste tre och ett halvt åren.

För det första, när det gäller den ekonomiska utvecklingen, får man inte glömma att Kina startade från en mycket underutvecklad ekonomisk bas, långt under den som Sovjetunionen startade från. Den första femårsplanen (1953–57) var utan tvekan en spektakulär framgång på flera områden. Men trots en extraordinär insats och betydande hjälp från Sovjetunionen var resultaten fortfarande ganska blygsamma i absoluta tal.³ Dessutom minskade tillväxttakten 1957 jämfört med 1956.⁴

Projekten med Det stora språnget framåt och Folkkommunerna [1958–1962] utformades för att tillgodose följande behov:

(a) Nödvändigheten av att inte bara upprätthålla utan också öka takten i industriproduktionen. Detta måste göras utan att begränsa kapitalflödet till den moderna sektorn och samtidigt utveckla sekundära och traditionella industrier.

¹ [Se [Den svenska vänstern och kulturrevolutionen i Kina](#), samt [Om kinesiska revolutionen 1925-27](#), avsnittet ”Fjärde internationalen om maktövertagandet” och ”Inställningen till kulturrevolutionen”, det sistnämnda utdrag ur boken *Marxism eller trotskism* av dåvarande maoisterna K Wickman och L Gustafsson.]

² [Det är för mycket svårt, om inte omöjligt, att hitta någon som fortfarande står bakom den maoistiska vrånbilden av kulturrevolutionen. Kineserna själv har gjort upp den (se lästipsen allra sist) och även många andra som trodde på kulturrevolutionen har gjort upp med den.]

³ Se i detta avseende *The Socialist Transformation of the National Economy of China* (Foreign Languages Press, Peking, 1960), s. 241. Enligt Joint Economic Committee 1957 of Mainland China, *An Economic Profile of Mainland China* (Washington, 1957), s. ix, hade konsumtionen per capita i slutet av 1957 ännu inte överskridit 1933 års nivå.

⁴ Bruttovärdet av industri- och jordbruksproduktionen antas ha ökat med 7,8 % under 1956. När det gäller industrin i synnerhet antas tillväxten ha minskat från 31 % under 1956 till 10,9 % under 1957. (Se artikeln publicerad i den kinesiska tidskriften *Agricultural Machinery Technique*, översatt i *Selections from China Mainland Magazines*, 4 november 1968, nr 633, s. 5.)

(b) Nödvändigheten av att uppnå en kraftigare ökning av jordbruksproduktionen för att både tillgodose större inhemska behov och öka exporten och därmed valuta-reserven.

(c) Nödvändigheten av att ta itu med problemet med undersysselsättning på landsbygden och fullt ut utnyttja fördelarna med de nya produktionsförhållandena.

På landsbygden ville det maoistiska ledarskapet också motverka högerorienterade tendenser som under åren 1956–57 visade sig i försök att avveckla ett visst antal kooperativ.

Som bekant präglades Det stora språnget i sitt inledande skede av en spektakulär tillväxt, men slutade i ett misslyckande som skapade en allvarlig situation, särskilt under åren 1961 och 1962. * Det var efter detta som det kinesiska ledarskapet genomförde en genomgripande omställning av sin ekonomiska inriktning och gav företräde åt utvecklingen av jordbruket. Under åren 1963–1965 skedde således en obestridlig återhämtning. Tillväxttakten förblev dock begränsad och klart otillräcklig i förhållande till landets behov. Det är svårt att ge konkreta uppgifter om detta, eftersom de kinesiska myndigheterna inte har lämnat någon övergripande statistik på nästan tio år (denna tystnad talar dock sitt tydliga språk). Enligt uppskattningar från borgerliga ekonomer verkar det dock som om Kina 1965 återigen hade nått 1958 års nivå (det vill säga 1958 års nivå per capita) och att landet skulle återfå 1960 års produktionsnivå först omkring 1970.⁵ Inom jordbruket, där svårigheterna bland annat visade sig i den stora importen av livsmedel, har man ännu inte nått upp till de 200 miljoner ton spannmål som skördades 1958.

Jag bortser inte från att viktiga framgångar uppnåddes inom vissa industrigrenar, och jag bagatelliserar heller inte inverkan av ogynnsamma icke-ekonomiska faktorer som dåliga väderförhållanden och naturkatastrofer – och framför allt det plötsliga avbrottet i samarbetet med Sovjetunionen. I vilket fall som helst var drivkraften för tillväxt helt otillräcklig, och detta var desto allvarligare eftersom världsekonomin under denna period kännetecknades av betydande nya framsteg inom teknik och industriproduktion.

Den begränsade industriella tillväxttakten ledde till att konflikten mellan urbaniserings-tendensen å ena sidan och stadsekonomin minskade absorptionsförmåga å den andra förstärktes. Stadsbefolkningen hade ökat till följd av inflyttningen till städerna, som stimulerades av jakten på jobb, högre löner och bekvämare levnadsvillkor. I början av 1960-talet hade den nått 130 000 000, medan de ekonomiska beslutsfattarna ansåg att den vid den tiden inte borde ha överstigit 110 000 000.⁶ Om man beaktar att den kinesiska befolkningen ökar med cirka 14 000 000 till 16 000 000 personer per år och att 10 000 000 ungdomar når arbetsför ålder varje år, kan man förstå problemets omfattning. Under vissa perioder tog återvändandet till byarna betydande proportioner, och det är talande att den officiella propagandan även idag, genom ett

* [Efter Maos död 1976 har det framkommit många uppgifter om Det stora språnget. Dessa visar bl a med all önskvärd tydlighet att konsekvenserna var värre än vad man tidigare trott. För en detaljerad skildring av detta, se *Mao och den stora svälten* av Frank Dikötter (2012). Boken har fått mycket positiva recensioner, men även en del kritik från prokinesiskt håll.]

⁵ Se *An Economic Profile ...*, s. xi, 53 och 73.

⁶ Se en intervju med Po I-po av Anna Louise Strong i januari 1964.

direktiv från Mao, betonar nödvändigheten av att ungdomarna flyttar till byarna.⁷ I vilket fall som helst hade allvarliga flaskhalsar uppstått inför ”kulturrevolutionen”.

Resolutionsförslaget betonar en annan motsättning, nämligen den ”mellan å ena sidan den snabba utbredningen av läskunnigheten och höjningen av den kinesiska ungdomens bildningsnivå, och å andra sidan den alltjämt relativt begränsade tillgången på kvalificerade arbeten i Kina”. En enda siffra räcker för att visa detta. Under de tio åren före 1960 ökade antalet examensbevis från gymnasium och högskola till 3 300 000; under de följande sex åren ökade de till cirka 23 000 000. Det måste tilläggas att det enligt officiella källor var omöjligt att ge utbildning till alla som ville ha det.⁸ När det gäller högre tekniska specialiseringar inträffade det motsatta fenomenet. Utbudet motsvarade inte efterfrågan.⁹

När vi kommer till problemen på landsbygden måste vi först och främst ha i åtanke att landsbygdsbefolkningen och jordbruksekonomin fortfarande dominerade starkt och att alla områden präglades av underutveckling. Självförsörjande jordbruk stod för 80 procent av den totala produktionen. Mekaniseringen berörde endast begränsade sektorer och elektrifieringen befann sig fortfarande i sin linda.¹⁰ Lanseringen av folkkommunerna, som syftade till att både säkerställa en mycket stor produktionsökning och övervinna de sociala konflikter som spridningen av kooperativ på landsbygden inte hade lyckats undanröja, slutade i stort sett med ett misslyckande på båda punkterna, vilket underförstått erkändes genom att man ändrade både i den allmänna ekonomiska politiken och i kommunernas egna strukturer. Således återkom pendlandet mellan kollektivistiska strävanden å ena sidan och tendenser till privat ackumulering, användning av privata jordlotter och utnyttjande av den ”fria” marknaden å den andra, även efter kommunernas införande, särskilt under 1961 och 1962. För att återgå till resolutionsförslaget fanns det en motsättning ”mellan den objektiva nödvändigheten att socialisera jordbrukets produktionsöverskott i syfte att accelerera den ekonomiska och industriella utvecklingen, och den politiska nödvändigheten att genomföra denna socialisering med samtycke av bondebefolkningens majoritet”, och en motsättning ”mellan den objektiva nödvändigheten att materiellt intressera huvudmassan av fattiga och mellanbönder för agrarproduktionens ökning, och den oundvikliga tendensen till ökad ojämlikhet och privat ackumulation som följer av dessa ’materiella stimulanter’.”

Åren 1949–65 kännetecknades i Kina inte av en lika uttalad social skiktning som den som inträffade i Sovjetunionen under 1930-talet, vilket återspeglades i vissa aspekter av den officiella ideologin. Men som vår rörelse har påpekat vid flera tillfällen tidigare, uppstod ändå uppskiktningar och spänningar.

För det första fanns det ojämlikheter mellan levnadsvillkoren i städerna och på landsbygden. I detta sammanhang är det värt att notera att det främsta kravet bland de bönder som mobiliserade sig i början av 1967 var kravet på en minskning av deras relativa missgynnade ställning. För det andra har jag redan hänvisat till de ojämlikheter som kvarstod eller ökade i byarna på grund av olika möjligheter till ackumule-

⁷ Vissa källor har talat om en förflyttning av tiotals miljoner människor. (Se *An Economic Profile ...*, s. 422.) För Maos direktiv, se till exempel [Peking Review, nr 1, 1969](#), s. 14 (”Hundreds of Millions of Armymen and Civilians Warmly Respond to Chairman Mao’s Great Call”).

⁸ Se *An Economic Profile ...*, s. 682; och *Folkets Dagblad*, 31 mars 1966 (citerat även i *An Economic Profile ...*, s. 516). Om denna fråga, se även Edgar Snow, *The Other Side of the River*, s. 212 i den italienska utgåvan.

⁹ Se *An Economic Profile ...*, s. 529.

¹⁰ Se Bettelheim, *La Construction du Socialisme en Chine* (1965), s. 87. Enligt Snow (op. cit., s. 198) odlas 94 % av Kinas territorium utan hjälp av mekaniska redskap.

ring och ersättning. I ytterligheterna av ett brett spektrum fanns å ena sidan bönder som levde uteslutande på inkomsten från sitt arbete och å andra sidan medel- eller ”rika” bönder som kunde ackumulera betydande besparingar.¹¹

Bland arbetarna uppstod spänningar på grund av att lönerna under en ganska lång tid stagnerade på en mycket blygsam nivå (i praktiken verkar det som om inga generella löneökningar gjordes efter 1959; ökningen 1963 representerade troligen en befordran av arbetare till bättre betalda kategorier).¹² Konflikter uppstod också på grund av ganska stora ojämlikheter (indelningen i olika kategorier accentuerades av ackordsarbete, införandet av bonusar, beviljande av konsumtions- och semesterförmåner osv.).¹³ Vi får inte heller glömma den oro som orsakades av osäkra anställningsförhållanden och försenade löneutbetalningar.¹⁴

I motsats till arbetarna och den överväldigande majoriteten av bönderna fanns det utan tvekan privilegierade skikt. Spåren efter de gamla härskande klasserna var betydande och trots exproprieringar åtnjöt de tidigare kapitalisterna exceptionella levnadsvillkor.¹⁵ Det hade dock uppstått skillnader inom det postrevolutionära samhället. Inom den ekonomiska apparaten hade tekniker och chefer löner som var ungefär dubbelt så höga som de bäst betalda arbetarnas. Inom statsapparaten och i förvaltningen i allmänhet orsakade en löneskillnad på 1 till 26 markanta ojämlikheter. Men framför allt på de högsta nivåerna inom partiet och staten utvidgades och befästes privilegierna utöver de formella inkomsterna. Även om detta redan var klart för oss tidigare, bekräftades det efter 1966 av de anklagelser som framfördes av Mao-tendensen och Röda gardet. De tog upp frågan om privilegierade levnadsvillkor, lyxiga vanor, samt manipulation och missbruk av offentliga medel för privata ändamål m m.¹⁶ När det gäller armén var generalernas löner bland de högsta som staten betalade ut.¹⁷

Låt mig upprepa: den sociala differentieringen i Kina 1965 var inte lika uttalad som i Sovjetunionen på 1930-talet. Men för att förstå utvecklingen är relativa mått lika viktiga som absoluta. Dessutom uppstår den grundläggande frågan: vem fattade de stora ekonomiska och politiska besluten.

Omfattningen av den faktiska centraliseringen 1965 var mer begränsad än vad man vanligtvis tror, och så är det fortfarande idag. Den centrala ekonomiska planeringen fungerade på ett mycket relativt sätt, och det fanns ett ganska stort utrymme för decentraliserade beslut (i vissa fall med reella möjligheter att utöva inflytande underifrån). Det räcker dessutom att påminna om att jordbruksekonomin, som fortfarande var starkt dominerande, i huvudsak låg utanför planen.

¹¹ I den citerade boken (s. 403) talar Snow om bönder med bankkonton som lever under ”privilegierade” förhållanden jämfört med massorna.

¹² Se *An Economic Profile* ..., s. 494.

¹³ Skillnaden i arbetarnas löner var i allmänhet i storleksordningen ett till tre. Se *An Economic Profile* ..., passim; och Snow, op. cit., s. 190-91, och på andra ställen.

¹⁴ Se *An Economic Profile* ..., s. 682. Problemet med försenade löneutbetalningar nämns i det brådskande meddelande som publicerades under januari-rörelserna. (Se Hsinhua [Xinhua] News Agency, Hongkong, 12 januari, s. 21.)

¹⁵ Amerikanska källor uppskattade 1966 att de ersättningar som betalades ut till de tidigare kapitalisterna – 5 % per år av värdet på den konfiskerade egendomen – var ganska betydande och att 90 000 familjer gynnades av dem. (Se *New York Herald Tribune*, 16 september.)

¹⁶ Se de källor som E. Germain citerar i *Quatrième Internationale*, juli 1967, s. 35 [Germain: [The Cultural Revolution. An Attempt at Interpretation](#)]. Se även *Selections from China Mainland Magazines*, nr 633, 4 november, s. 17–18, samt Snows bok (s. 32, 190 osv.). Snow själv noterar att lönerna för 95 % av partifunktionärerna var betydligt högre än arbetarnas löner.

¹⁷ Se Snow, s. 263.

Men de väsentliga besluten, såväl de politiska som de ekonomiska, låg hos staten och partiet, och i synnerhet hos deras högsta instanser. Återigen bekräftar maoistiska källor genom sina kritiska uttalanden 1966–67 att denna apparat var mycket hårdnackad, att den fungerade som en konservativ broms och att den var frikopplad från de breda folklagren. Detta gällde i ännu högre grad eftersom partiet, som var den verkliga ryggraden, inte alls fungerade på ett demokratiskt sätt och eftersom vissa åtaganden om att öka den interna demokratin som gjordes vid partikongressen 1956 förblev tomma ord.¹⁸

Slutligen ledde partiets relationer till intellektuella till särskilt allvarliga konflikter. Å ena sidan tillhörde de intellektuella de privilegierade skikten, men å andra sidan var de de enda som under de givna förhållandena som kunde uttrycka det missnöje och den kritik som fanns och till och med inleda en offentlig polemik. I den mån intellektuella höll sig till sin egen krets och främst framförde sina egna krav, intog regimen en välvilligt paternalistisk hållning. Men när deras kritik blev mer politisk och de försökte träda fram som talesmän för bredare kollektiva behov, blev de uthängda och blev måltavla för hätska attacker som påminde om Zjdanovs metoder och argument.¹⁹

Det var alltså mot denna bakgrund som händelserna 1965–66 skulle bryta ut. Till de spänningar jag har sammanfattat måste det fogas andra faktorer av stor betydelse. Den nu fullständiga brytningen med Sovjetunionen och utvecklingen i Sovjetunionen under Chrusjtjov- och Brezjnevregimerna fick det kinesiska ledarskapet började fundera över de grundläggande problemen i övergångsfasen mellan kapitalism och socialism. Den maoistiska tendensens slutsats var att poststalinisterna hade arbetat för ett återupprättande av kapitalismen och att tillämpningen av liknande metoder skulle innebära en risk för kapitalistiskt återupprättande även i Kina. Därför ansåg de att det var nödvändigt att föra en total kamp. Omständigheterna fick dessutom en ännu mer dramatisk prägel till följd av en världssituation som kännetecknades både av den amerikanska imperialismens angrepp på Vietnam – vilket uppenbarligen utgjorde en mycket stor fara även för Kina – och av nederlaget i Indonesien för det starkaste kommunistparti som hade ställt sig på Kinas sida i den sino-sovjetiska konflikten.

II.

Jag kommer inte här ta upp de exakta orsakerna till Mao-Lin Piao-offensiven, och inte heller frågan om hur tydligt Mao och hans anhängare redan från början insåg hur omfattande och svår den kamp som de inledde var. Det som är säkert är att det i årtal hade funnits djupa meningsskiljaktigheter på en rad områden, särskilt sedan Det stora språnget framåt och Folkkommunerna. Maos avgång från posten som republikens president hade bland annat en mycket större betydelse än man trodde vid den tiden..

När det gäller de olika tendensernas och personernas ståndpunkter före november 1965 och under ”kulturrevolutionen” är det fortfarande väldigt svårt att göra en bedömning. Enligt en gammal byråkratisk sed har endast segrarna rätt att yttra sig, och de andras ståndpunkter är kända endast genom förkortade eller godtyckliga citat eller genom åsikter som tillskrivs dem på okänd grund. De monstruösa anklagelserna

¹⁸ När det gäller arbetarnas helt underordnade roll även inom fabriker, se till exempel Hsinhua News Agency, 6 april 1967, s. 14. Kongressen 1956 hade fastställt en maximal period på fem år för sammankallande av en ny kongress och beslutat att plenarmöten i centralkommittén skulle hållas varje år. Ingen av dessa specifikationer uppfylldes.

¹⁹ Mycket betydelsefullt i detta avseende är den polemik mot de ”olika lärda” som Teng To [Deng Tuo] förde och som ofta omnämndes i de officiella publikationerna, särskilt i juni 1966. [Zjdanov (1896–1948) var nära medarbetare till Stalin och hade stort inflytande på kulturpolitiken där han förespråkade ”socialistisk realism” som norm för all konst]

mot Liu Shao-chi [Liu Shaoqi] och andra tidigare ledare kan endast tas på allvar av dem som har ett intresse av att sprida dem eller av obotligt naiva personer. Det talar dessutom sitt tydliga språk att inte få av de kritiska synpunkter som riktades mot dessa personer under kulturrevolutionen hade framförts tidigare, ibland i exakt samma ordalag, mot andra oppositionella av Liu Shao-chi, Peng Chen [Peng Zhen], Lo Jui-ch'ing [Luo Ruiqing], Chou Yang [Zhou Yang] osv. Med detta sagt är den maoistiska polemiken och anklagelserna av ett visst intresse eftersom de återspeglar de riktlinjer och uppfattningar som de kinesiska ledarna ville skulle råda. I denna mening utgör dessa argument ett viktigt källmaterial.²⁰

I kulturrevolutionens inledande fas utvecklades Maos kamp enligt följande:

(a) Attackera de intellektuella som var farligast både på grund av innebörden av deras polemik och på grund av deras ställning i partiet och den administrativa apparaten (offensiven i november 1965). (b) Vinna över ledargruppen i armén genom att eliminera den tveksamme Lo Jui-ch'ing och säkerställa strikt kontroll av Lin Piao (militärkonferensen i januari 1966). (c) Riva fästningen kring Peng Chen i Peking (offensiven våren 1966).

Allteftersom konflikten utvecklades insåg Mao bredden och styrkan hos motståndarfronten. Han insåg ganska snabbt att han inte kunde vinna en majoritet, åtminstone inte en stabil majoritet, i de avgörande partiorganen och att även de kampanjer han lanserade kunde avledas av andra krafter (se till exempel förändringarna i "kulturrevolutionens" första våg på universiteten). Centralkommitténs plenum i augusti 1966, som slutade med en viss kompromiss, bekräftade motståndet från viktiga delar av apparaten. Det var därför han just vid denna tidpunkt beslutade att förnya kampen genom att vädja till delar av massorna. Detta beslut kunde inte undgå att få allvarliga konsekvenser..

Varför valde Mao att först vända sig till studenterna? Skälen till detta är många och kan sammanfattas på följande sätt:

(a) Det var en del av befolkningen som var särskilt mottaglig för vissa typer av protester mot resterna av konservativa strukturer och tänkesätt. Och det gällde framför allt eftersom denna grupp drabbades av några av de mest akuta spänningarna, som jag just har nämnt.²¹

(b) Problemet med de nya generationerna och deras förhållande till partiets och statens ledning var särskilt påtagligt, och denna oro hade sin grund i den objektiva verkligheten. De äldre generationerna hade upplevt den tidigare regimens barbariska utnyttjande, och ifrågasatte inte revolutionens landvinningar på grund av den nya regeringens svårigheter och motsättningar. Men för ungdomarna, som hade fötts eller vuxit upp efter revolutionen, var revolutionens landvinningar en självklar utgångspunkt, och de drogs oundvikligen till att granska bristerna och ojämlikheterna i det nya samhället, vars möjligheter de ville utnyttja fullt ut, med mer kritiska ögon. Det var inte utan djupgående betydelse att Mao strävade efter att låta ungdomarna genomgå erfarenheter som ersatte dem som generationerna från det antijapanska

²⁰ När det gäller inriktningen hos de viktigaste ledarna som angreps av Mao och vissa episoder i kampen, se rapporten till Fjärde internationalens internationella verkställande utskott i mars 1967. (*World Outlook*, [25 augusti 1967](#) ["The Evolution of the Crisis in China"] och [8 september 1967](#) ["The Ideology of the Maoist Tendency"].) (Se även "Stormy Internal Conflicts in China", *World Outlook*, 7 och 14 oktober 1966: [Vol. 4, No. 30, 1966](#) (s 15-23) och [Vol. 4, No. 31, 1966](#) (s 13-22)).

²¹ Låt oss komma ihåg att bland annat professorerna hade några av de högsta lönerna.

kriget och inbördeskriget hade genomgått och att låta dem lära sig om Kuomintang-Kinas fasor och lidanden från de äldres munnar.²²

(c) Mobiliseringen av studentmassorna fick mycket mindre konsekvenser för livet i landet, särskilt när det gällde ekonomins funktion. Dessutom kan den ledande gruppen ha trott att ungdomarna skulle vara lättare att kontrollera.

Således mobiliserades Röda gardet med hjälp av revolutionära demokratiska och jämlikhetssträvande slagord, och de gick till attack mot en mycket stor del av apparaten och, mer allmänt, mot olika symboler för privilegier. Även om initiativet utan tvekan kom från högre ort och var knutet till Mao-Lin Piao-falangens specifika intressen, var organisationen inte rigid i sin form eller strikt kontrollerad. Från början uppstod en mycket uttalad splittring, vilket gav upphov till ett ibland mycket stort antal grupper som konkurrerade med varandra i samma maoistiska ortodoxis namn (de officiella dokumenten är ganska tydliga i detta avseende). Vid en rad skolor och universitet, däribland Pekinguniversitetet, pågick dessa splittringar och inbördes stridigheter i över två år, som varade ända fram till ingripandet av arbetargrupper i slutet av juli 1968. Under den inledande fasen riktades Mao-anhängarnas attacker mot ”arbetsgrupper” som påstods ledas av oppositionella. Dessa grupper attackerades särskilt för sina ”överdrifter” och sitt ”våld”. Från våren 1967 riktades kritiken främst mot ultravänstergrupper, anarkistiska grupper och liknande, som ofta anklagades för att gå för långt i utrensningen av de gamla kadren. Tidigt uppstod en mycket tydlig tendens som försökte distansera sig från de maoistiska topparna som hade utlöst mobiliseringen, och frigöra sig från de gränser som de ville införa och – trots Maos och Lin Piaos subjektiva vilja – arbeta för tydligt antibyråkratiska och revolutionära mål. De som inte förstår den objektiva dynamiken i massmobiliseringar och inte ser bortom de inombyråkratiska kriserna i toppen kan inte förstå den fulla betydelsen av den kinesiska krisen under de senaste tre åren.

Inför det envetna motståndet och svårigheterna beslutade Mao i slutet av 1966 att vända sig till arbetarna och uppmana även dem att omedelbart mobilisera sig och bilda revolutionära kommittéer i fabriker. Konsekvenserna av denna uppmaning lät inte vänta på sig, och de överträffade långt mer än vad Mao hade önskat. Början av 1967 präglades av en kraftfull våg av arbetarkamp (med strejker, demonstrationer, ockupationer av byggnader etc.), som nådde sin höjdpunkt i Shanghai, men spreds till flera av landets provinser och storstäder. För att citera det dokument med vilket vi inledde diskussionen efter den Internationella exekutivkommitténs [IEK] plenarmöte 1967: ”Den omedelbara orsaken till händelserna i januari 1967 låg i splittringen inom det kinesiska kommunistpartiets ledning och i den växande upplösningen av partiet och statsapparaten på alla nivåer. Ett vakuum, en relativ maktlöshet, skapades därmed. Under dessa förhållanden, där uppmaningarna till massorna bidrog, sattes de olika sociala krafterna i rörelse, var och en driven av sina egna behov och mål.”²³

Frågan om i vilken utsträckning Mao-gruppens uppmaningar påverkade demonstrationerna i januari–februari 1967 och hur mycket det var de oppositionella som inspirerade eller utnyttjade dessa demonstrationer är trots allt av underordnad betydelse.²⁴ Det väsentliga är att arbetarna bedömde att tiden var inne att uttrycka sina krav och att

²² Exempel på ungdomar som lyssnar på de äldres berättelser om sitt förflutna återkommer ganska ofta i kinesiska publikationer.

²³ [“Fourth International Opens Discussions on Developments in Chinese Revolution” i [World Outlook May 19, 1967](#), s. 519-23]

²⁴ När det gäller Shanghai måste man ta hänsyn till att det lokala ledarskapet i början av ”kulturrevolutionen” hade betraktats som en bastion för den maoistiska tendensen, och anklagelserna om att oppositionen uppviglade till strejken med hjälp av detta ledarskap verkar ha föga grund.

kasta sig in i direkta aktioner för att genomdriva dessa krav. Och samtidigt försökte de utveckla nya organisationer.²⁵ Tendensen att mobiliseringen spårade ur, vilket hade utmärkt mobiliseringen av studenterna, återkom i en ännu mer explosiv form bland arbetarna.

Mao och Lin Piao [Lin Biao] reagerade återigen på ett symptomatiskt sätt. Deras huvudsakliga mål var att stoppa strejkrörelsen och kanalisera arbetarnas mobilisering, bland annat genom att tillgripa hot och förtryck. Men, för att inte isolera sig från massorna, fortsatte de samtidigt att vädja till befolkningen genom att resa parollen om att ta makten, det vill säga att genomföra en genomgripande omorganisation av landets hela ledningsapparat. Det är just denna inställning som förklarar varför dessa utbrott återkom med jämna mellanrum, varför mångskiftande organisationer växte fram som svampar ur jorden och varför den politiska krisen skakade landet under en ganska lång period.

När det gäller landsbygden måste jag korrigera den åsikt som framfördes vid IEK:s plenum i mars 1967, nämligen att rörelsen främst var begränsad till områdena nära storstäder som Shanghai och Peking. På grundval av de många uppgifter som sedan dess har tillhandahållits av officiella källor måste jag snarare dra slutsatsen att oroligheterna var ganska utbredda. Förutom de krav som jag redan har lyft fram – såsom kravet på att undanröja landsbygdens relativa nackdelar – framförde betydande delar av bondebefolkningen krav som liknade dem som tog form efter det att folkkommunernas rörelse avstannat, särskilt 1961–62, det vill säga relativ frihet för privat ackumulation, en utvidgning av de privata jordlotterna, möjligheten att använda den ”fria” marknaden, en minskning av leveranserna till staten osv. Det är betydelsefullt att det i vissa fall var maoisterna som försökte motverka en överdriven statlig inblandning, som tillskrevs Liu Shao-chi och hans anhängare. Med andra ord återkom de ”klassiska” konflikterna från övergångsperioden återigen på den kinesiska landsbygden.

III.

Som jag redan har nämnt ingrep Mao, inför de rörelser som svepte över landet, för att stoppa och kanalisera dem, och hotade att gå så långt som att tillgripa repressiva åtgärder och vände sig främst till armén, som på grund av förfallna tillståndet hos alla apparater förblev det enda effektiva instrumentet.²⁶ Han utarbetade en plan för att politiskt omorganisera landet som kunde utnyttja de krafter som nyligen uppstått ur den stora oredan. Under den inledande fasen lades tonvikten på revolutionärt-demokratiska teman, med hänvisning till traditionen och idéerna från Pariskommunen. Men allt detta tonades ned ganska snabbt²⁷ och nya politiska och organisatoriska former uppstod. Således upprepades ständigt formeln om den ”stora alliansen”, vars syfte var att ena alla de olika grupper som hade uppstått. Även formeln om ”trippelallianser” upprepades om och om igen, vilka skulle samla företrädare för massorna, armén och kadreerna. Det var på denna grund som de ”revolutionära kommittéerna” successivt bildades, vilka presenterades som väsentliga element i organisationen av staten och förvaltningen i allmänhet.

Denna omorganisation genomfördes dock under mycket stora svårigheter. Många svårigheter uppstod på nytt mellan de olika tendenserna och grupperna, som alla

²⁵ De officiella dokumenten nämner fackföreningsliknande organisationer som uppstod vid den tiden.

²⁶ Det fanns dock skillnader även inom armén, där vissa delar motsatte sig att direkt ingripa i den politiska kampens växlingar.

²⁷ Användningen av termen ”kommun” för att beskriva de nya strukturerna i några få stora städer varade bara en kort tid.

hävdade att de var maoister. Det var först på tröskeln till årsdagen av Folkrepubliken grundande [1 oktober] 1968 som omorganisationen slutfördes i alla kinesiska provinser. Trots ibland hårdnackat motstånd kom de gamla kadrenna i stor utsträckning att ”rehabiliteras” (enligt den nuvarande parollen ska 95 procent betraktas som friska). Men armén kommer utan tvekan att spela den viktigaste rollen under hela operationen, medan företrädare för massorna troligen kommer att få en större andel av platserna i kommittéerna.²⁸ Man får hursomhelst inte glömma att dessa kommittéer inte valdes utan var resultatet av överenskommelser på högsta nivå. När det gäller studenterna har jag redan nämnt ledarnas åtgärder för att få ett slut på konflikterna vid universiteten. Låt mig tillägga att den roll som reserverats för Röda gardet har blivit alltmer begränsad, till den grad att den officiella propagandan under flera månader efter hösten 1968 nästan slutade tala om det.²⁹

Omorganisationen av partiet, som håller på att slutföras av den kongress som äger rum samtidigt som denna rapport läggs fram³⁰, är kulmen på den omstrukturering som har följt på ”kulturrevolutionens” storm. Enligt Maos koncept behåller partiet sin centrala roll, i motsats till vad vissa maoister med spontanistiska tendenser tror. Och det är betydelsefullt att Liu under de senaste månaderna ihärdigt har anklagats för spontanistiska tendenser. Dessutom fattades och offentliggjordes de viktigaste besluten i de ledande partiorganens namn, även under de perioder då partistrukturerna skakade som mest.³¹

IV.

Enligt ”kulturrevolutionens” propagandister utgör de begrepp som Mao formulerat ett originellt bidrag, *en viktig utveckling* av marxismen-leninismen. I praktiken över-skuggas hänvisningarna till Marx och Lenin alltmer av den överdrivna hyllningen av ordförande Maos tänkande.

Man kan inte säga att ”kulturrevolutionens” maoism innehöll några i grunden nya element jämfört med den tidigare maoismen. I den meningen är den officiella propagandans strävan att etablera en strikt kontinuitet inte ogrundad. Naturligtvis har det kinesiska kommunistpartiets uppfattningar och inriktningar genomgått en hel del svängningar och korrigeringar. Det är därför de nuvarande ledarna bryter skarpt med allt som anses ”icke-maoistiskt” i partiets historia, och för detta ändamål har de tillgripit godtyckliga omtolkningar och rena förfalskningar, där de mest pinsamma besluten tillskrivs olika syndabockar, särskilt Chen Tu-hsiu [Chen Duxiu] och Liu Shao-chi. Således är de maoistiska uppfattningarna i sista hand en blandning. De är påhittade återupprepningar av mycket allmänna marxistiska och leninistiska teser och av erfarenheterna från det stalinistiska Sovjetunionen, framställda i ett positivt ljus (inklusive kollektiviseringen i början av 1930-talet); och – hur märkligt det än kan verka – av vissa chrusjtjovitiska idéer; liksom specifikt maoistiska idéer som ofta härrör från de specifika dragen i Kinas revolutionära historia och nuvarande verklighet. I allmänhet verkar vissa av de föreslagna inriktningarna vara motiverade och kan till och med ha en konkret giltighet i ett väl definierat sammanhang. Men deras fel ligger i att de försöker göra en dygd av nödvändigheten och upphöja rent empiriska slutsatser till teori. Detta går dessutom tillbaka på en tradition inom det

²⁸ Enligt kinesiska källor kommer medlemmarna i de provinsiella revolutionära kommittéerna att uppgå till cirka 4 000, varav 2 000 förväntas komma från ”de revolutionära massorna”.

²⁹ Detta gäller åtminstone för den stora nationella pressen, vars huvudartiklar sprids i stor utsträckning utomlands.

³⁰ [KKP:s 9:e kongress hölls 1-24 april 1969, dvs samma månad som FI-kongressen]

³¹ Om detta se den redan citerade rapporten till IEK:s plenum i mars 1967.

kinesiska kommunistpartiet (vi behöver bara påminna om de fantasifulla teorierna från folkkommunernas inledande fas).

De maoistiska teorierna är dock förståeliga om man inte bara tar hänsyn till det kinesiska samhällets nuvarande utvecklingsstadium, utan också till ett internationellt sammanhang som innefattar både det ständiga hotet om imperialistisk aggression, Kinas relativa ekonomiska inringning och den fortsatta urartningen i Sovjetunionen och de europeiska folkdemokratierna. Krisen i det byråkratiserade övergångssamhället som uppstod på 1950-talet har ställt byråkratin inför det hopplösa problemet att hitta nya eller relativt nya lösningar i förhållande till 1930- och 1940-talets stalinism. Förutom flera olika varianter, skissades en lösning i Chrusjtjov-Libermanns-linjen,* som är en högerorienterad teknokratisk-byråkratisk lösning vars resultat redan kan bedömas utifrån cirka femton års erfarenhet. I Maos ögon är dessa resultat i grunden följande: (a) en djupgående social differentiering med uppkomst av privilegierade skikt; (b) en politisk administration som är helt avskild från massorna och som i sista hand utövas till förmån för nya borgerliga skikt; (c) en utveckling av kraftfulla centrifugala krafter både inom industri- och jordbrukssektorn (med vinstmaximering som dominerande logik i den förra och tendenser till privat ackumulation som dominerande i den senare); (d) en ideologisk demobilisering med en uppblomstring av alla möjliga revisionistiska teorier som fungerar som redskap för en renodlad borgerlig ideologi; (e) och sist men inte minst, kompromisser med imperialismen på global nivå till nackdel för revolutionär kamp.

Jag behöver inte påminna om det obestridliga historiska faktum att Sovjetunionens urartning började långt innan 1953. Det som intresserar oss här är att maoisterna, med utgångspunkt från de negativa resultaten i Sovjetunionen under åren 1959–1969, försöker teckna konturerna av en alternativ lösning på krisen i det byråkratiserade övergångssamhället och framställa ”kulturrevolutionen” som en kamp för att uppnå en sådan lösning.

Låt oss då kort se vilka de maoistiska lösningarna är på de viktigaste områdena och i vilken utsträckning de kan anses vara giltiga.

På jordbruksområdet klargjorde eller upprepade Mao följande idéer under ”kulturrevolutionen”:

(a) Kollektivisering är en förutsättning för mekanisering, eftersom industrialisering på landsbygden annars inte skulle kunna utvecklas utan att införa nya produktionsförhållanden, och detta skulle ske under förhållanden som möjliggör en kontinuerlig pånyttfödelse av kapitalismen.³²

(b) Kollektivisering innebär inte nödvändigtvis centralisering och nationalisering; tvärtom kan den underlätta utnyttjandet av lokala resurser och minska statens ingripanden.

(c) Mekanisering måste bygga på att man prioriterar utvecklingen av en liten och medelstor industri för jordbruksredskap. När det gäller användningen av traktorer avvisades lösningen med statliga traktorstationer till förmån för en lösning av Chrusjtjov-typ, där traktorerna överlämnas till kommunerna.

* Redaktörens anmärkning: Chrusjtjov-Libermann-linjen, särskilt Libermann-linjen, avser den sovjetiska ekonomiska reformen 1965, som införde lönsamhet och försäljning som de två viktigaste indikatorerna för statliga företags framgång.

³² Ett mycket viktigt kinesiskt dokument om denna fråga, ”Historien om kampen mellan två linjer”, har tryckts om i nr 633 av *Selections from China Mainland Magazines*.

(d) Icke-mekaniserade odlingsmetoder måste användas i stor utsträckning och naturliga gödningsmedel måste prioriteras.

(e) Produktionen får inte stimuleras genom individuella incitament som har en anstrykning av kapitalistisk logik. Detta innebär en kritik av koncept som bygger på privata odlingslotter, tendenser till individuell ackumulering, fastställande av produktionskvoter på familjebasis snarare än på gruppbasis, samt ersättningsmetoder som gällde före ”kulturrevolutionen” (upprepad kritik av linjen att låta ”arbetspoängen styra”).

Centralt i den maoistiska linjen är idén om företräde för politiken och Maos tänkande, vilket leder till att politiska kadrer, i huvudsak partikadrer, för vilka politisk lojalitet och klassursprung väger tyngre än tekniska färdigheter, ges företräde.

Låt oss först och främst komma ihåg att liknande idéer låg bakom kampanjen för kommunerna och till och med, i mindre utsträckning, för utvecklingen av kooperativ. Men kommunerna lyckades inte säkerställa en stabil, hög produktivitetstillväxt. De gjorde det inte heller möjligt att undvika ekonomisk och social skiktning bland bönderna på lång sikt. Dessa tendenser kan alltså inte elimineras nu. Detta gäller desto mer eftersom kommunernas grundläggande struktur fortfarande är mycket mindre kollektivistisk än vad man allmänt tror och trots allt inte innebär några kvalitativa skillnader jämfört med kolchoserna.³³ Beslutet att överlåta traktorerna till kommunerna och uppmaningen till självhjälp i motsats till bredare statliga ingripanden – oavsett vilka skäl som inspirerade dem – kommer dessutom sannolikt att provocera fram ytterligare skiktningar.

När det gäller individuella eller ”privata” incitament innebär de visserligen en risk för ojämlikhet och kan hindra utbredningen av kollektivistiska relationer, men de kan inte på lång sikt ersättas av propaganda, av en enkel uppmaning till subjektivt medvetande. De kan bara försvinna helt och hållet när nya objektiva förhållanden gör dem innehållslösa. Erfarenheten, även i Kina, ger ett helt klart svar i denna fråga.

Slutligen har polemiken mot de gällande ersättningsmetoderna hittills inte åtföljts av några verkligt innovativa förslag. (Den metod som antagits av den berömda Tachaibrigaden [Dazhai], som presenteras som en modell, förändrar ingenting i grunden. Den innebär främst att bönderna själva uppskattar den ersättning de har rätt till. Den var i bruk redan före november 1965.)

Inom den statliga industrisektorn tillhörde det verkliga ledarskapet tidigare partikommittén, som i större utsträckning ansågs representera partiet på fabriksnivå mer än arbetarna på den fabrik där den var verksam. Deltagande från gräsrotsnivå var ganska begränsat.³⁴ Enligt kinesiska källor infördes senare, åtminstone inom vissa sektorer, kriteriet om enhetligt ledarskap som utövades av fabrikschefen. Samtidigt ska tonvikten ha lagts på nödvändigheten av att anta vinst som grundläggande mått och den administrativa apparaten ska ha utökats avsevärt. Faktum är att ekonomiska argument liknade dem som förekom i Sovjetunionen vid flera tillfällen utvecklades i Kina. Ekonomen Sun Ken-fang, vars motståndare anklagade honom för att vilja ”sätta pengar och vinst i förarsätet”, ska ha trätt fram som en extrem libermannist.³⁵

³³ Låt mig än en gång påpeka att i kommunerna dominerar äganderätten hos produktionsgruppen, och i mindre utsträckning brigaden, över kollektiv egendom i strikt mening.

³⁴ Om detta ämne, se Bettelheim, op. cit.

³⁵ En anmärkningsvärd artikel om teorin om värde och vinst i ett övergångssamhälle publicerades i augusti 1966. (Hsinhua News Agency, 13 augusti.)

Även inom detta område tycktes polemiken dominera över konkreta förslag, och i den mån lösningar skisserades var det snarare politiska åtgärder som syftade till att undvika eller blockera vissa degenerativa processer än om verkliga innovationer. Två viktiga konferenser hade redan i april 1966 betonat kravet på trepartssamarbete mellan ledningen, teknikerna och massorna, fördömt faran med teknokratisk tillbakagång och bekräftat företrädet för partiledningen och Maos tänkande. Under vågen 1967 och omorganisationsperioden var ständigt återkommande teman en kritik av materiella incitament och motståndet mot att använda vinst och lönsamhet som primära kriterier, betoning av arbetarklassens rätt till ledarskap, bekräftelse av kadernas plikt att inte skilja sig från produktionen och avvisa alla privilegier, samt behov av betydande nedskärningar av den administrativa apparaten.

Detta motstånd mot de teknokratiska byråkratiska lösningar som förespråkades i Sovjetunionen och i de flesta europeiska folkdemokratierna kan självklart inte kritiseras i sig. Men vi får inte heller glömma följande fakta:

(a) Planering och ekonomisk utveckling kan inte utesluta vissa ekonomiska index, där lönsamhet är ett, utan att det medför mycket höga kostnader i form av slöseri och ett irrationellt beteende, som i slutändan måste betalas av massorna.

(b) Avvisandet av materiella incitament som det högsta kriteriet är motiverat, men det vore helt fel att avvisa inte bara alla slags materiella incitament utan också alla löne- och inkomstökningar för massorna.³⁶ Uppoffringar kan krävas och till och med påtvingas under exceptionella perioder och med precisa mål (till exempel kubanernas kampanj för 10 000 000 ton socker), men sådana metoder kan inte förlängas på obestämd tid utan att orsaka fysisk och psykisk utmattning, vilket i slutändan får en negativ inverkan på arbetsproduktiviteten – för att inte tala om de möjliga politiska och sociala konsekvenserna.

(c) Apparats tendens att lösgöra sig från massorna kan inte undanröjas genom frivilliga och partiella åtgärder. Den kan endast motverkas om man uppnår en verklig arbetarkontroll och om det på alla nivåer finns genuint demokratiska strukturer, som berövar apparaten möjligheter att fatta de grundläggande besluten. Det är dessutom symptomatiskt att det även tidigare har genomförts kampanjer för direkt deltagande av specialister och chefer i produktionen utan att man förhindrade uppkomsten av privilegierade apparater. Dessutom tog degenerativa tendenser ganska snabbt form i de nybildade ”revolutionära kommittéerna”. Detta får dock inte leda till att vi bortser från det faktum att mäktiga krafter från gräsrotsnivå mobiliserades och att breda skikt av arbetare fick en tydligare medvetenhet om sina rättigheter och strävanden – vilket tveklöst kommer att få konsekvenser i framtiden.

Jag har redan betonat de kinesiska ledarnas karakteristiska tendens att ofta göra en dygd av nödvändigheten och omvandla ett förfarande som endast är giltigt i snäv bemärkelse eller i ett mycket specifikt sammanhang till en allmän regel. Detta gäller till exempel begreppet *självförsörjning*, som dessutom är relaterat till begreppet ”socialism i ett land”. Ingen kan ärligt kritisera Kina, som fortfarande är föremål för hårda ekonomiska sanktioner från imperialismen och hårt drabbat av Moskvas brottsliga repressalier, för att man uppmanar sitt folk att använda all sin uppfinningsrikedom. Men vi måste se annorlunda på saken när de maoistiska ledarna framhåller självförsörjning som en grundläggande princip för att bygga socialismen. I slutändan är det precis tvärtom. Kina kommer bara att kunna övervinna alla sina svårigheter och motsättningar – som har djupa rötter – när det kan integrera sig i ett verkligt internationellt system av arbetarstater med stor ekonomisk potential.

³⁶ En hel kampanj har utvecklats i Kina för att visa att arbetarna inte har intresse av materiella fördelar.

Som jag redan påpekade vid 1967 års plenarmöte, kan vi på samma sätt inte ta för givet att arbetsfördelningen övervinns på ett unikt sätt i Kina. Det system som kräver att kineserna samtidigt ägnar sig åt industriella, jordbruksmässiga och kulturella aktiviteter, liksom militär träning, kan motsvara behoven i en period då ett krig mot imperialismen fortfarande är möjligt medan landets ekonomiska nivå fortfarande är blygsam. Ett sådant system har dock ingenting gemensamt med de förhållanden som kommer att uppnås i kommunismens stadium. Förklaringarna till varför stora grupper av ungdomar skickas eller återvänds till landsbygden är ungefär av samma slag. Dessa kampanjer förklaras med de konflikter och flaskhalsar som jag beskrev i första delen av min rapport.

När det gäller den politiska omorganisationen är den förnyelse som åstadkoms i slutet av den stora krisen betydligt mer begränsad än vad den officiella propagandan vill få oss att tro. Det är sant att alla strukturer har skakats om grundligt och att det har skett en förändring i betydande omfattning. (Jag återkommer till frågan om de objektiva konsekvenserna av tre års "kulturrevolution"). Men, det måste upprepas, de "revolutionära kommittéer" som framträdde som de viktigaste verktygen för förnyelsen är inte en verklig demokratisk utlöpare från massorna utan resultatet av överenskommelser på högsta nivå, där de gamla kadrerna i de flesta fall återfick sina grundläggande funktioner. Dessutom har armén, trots partiets omstrukturering, inte upphört att spela en ledande roll. Militärer innehar ofta nyckelposter i kommittéerna. Jag glömmer inte att den kinesiska armén, på grund av sin klasskaraktär, sina traditioner och sin struktur, inte kan jämföras med traditionella arméer. Men frågan är om någon armés struktur – även den mest demokratiska – kan betraktas som en modell för proletär demokrati för samhället som helhet. Det tror jag definitivt inte.

Men vi kan se det drag som tydligast avslöjar den mycket odemokratiska och icke-proletära karaktären hos den kinesiska arbetarstatens strukturer, även efter "kulturrevolutionen", om vi beaktar att hela byggnadens krona enligt den officiella uppfattningen vilar på Maos tänkande. Maos tänkande betraktas som det högsta, absolut obestridliga värdet. Med andra ord är toppen av hela strukturen ett litet, högt centraliserat ledarskap, vars kontenta och symbol är Mao, som är föremål för en ohämmad kult som oftast är helt grotesk.³⁷ En politisk struktur som förmedlar en sådan ideologi är i slutändan djupt auktoritär, precis som alla uppfattningar som kräver att massorna mobiliseras genom slagord som inte är utformade för att utveckla deras medvetande eller utvidga deras kritiska anda. Dessutom är en sådan ideologi en mycket opålitlig form av socialt kitt. Och detta innebär, på lång eller kort sikt, att utsikterna pekar mot ny instabilitet och nya sprickor.³⁸

V.

Jag har inte tid att här ingående behandla maoismens internationella roll. Jag ska bara nämna två citat.

Inom ramen för den kommunistiska världsrörelsen bekräftar Fjärde internationalen sitt kritiska stöd till de kinesiska kommunisterna i deras kamp mot den nyreformistiska linjen hos det chrusjtjovitiska ledarskapet och hos en stor del av de andra kommunistiska ledarskapen, eftersom den anser att den kinesiska linjen i de grundläggande frågorna om den antiimperialistiska och antikapitalistiska kampen (metoder för kampen mot kriget,

³⁷ Den primära roll som massorna tillskrivs i de kinesiska dokumenten är strikt underordnad att de accepterar och förstår Maos tänkande som det högsta värdet som måste "inpräntas" i befolkningen. Många ganska tydliga citat kan ges om detta ämne.

³⁸ När det gäller vissa idealistiska drag i de maoistiska uppfattningarna och ideologin, se kapitlet "The Ideology of the Mao Tendency" i den tidigare citerade plenumrapporten. Se även E. Germains artikel i *Quatrième Internationale*, juli 1967 [[The Cultural Revolution. An Attempt at Interpretation](#)].

uppfattningen om den koloniala revolutionen, den 'oavbrutna' revolutionen, vägen till socialism i de avancerade kapitalistiska länderna) i stort sett är mer progressiv än den chrusjtjovitiska och bättre lämpad att polarisera strömningarna inom vänstern i den kommunistiska rörelsen.³⁹

I resolutionen från världskongressen 1965 stod bland annat följande:

Fjärde internationalen har många gånger betonat att konflikten mellan Kina och Sovjetunionen i grunden handlar om två byråkratier. Men revolutionära marxister nöjer sig aldrig med sådana allmänna karakteriseringar, som inte kan lösa problemet med vilken specifik hållning som man ska inta i varje enskilt fall. De har aldrig identifierat arbetarstaterna eller kommunistpartierna med de byråkratier som leder dem, och de har inte heller betraktat byråkratin som en enda reaktionär massa utan interna skillnader.

Tvärtom har de i varje konkret fall försökt avgöra i vilka fall byråkraterna bara försvarar sina egna reaktionära kastintressen och när de på grund av sin sociala ställning tvingas att samtidigt – på sitt eget sätt – försvara revolutionens landvinningar. På samma sätt har de förklarat byråkratins skiktning och hur konflikter kan uppstå mellan olika skikt under trycket av motstridiga objektiva faktorer och sociala krafter som kolliderar...

Den världstrotskistiska rörelsens hållning följer samma logik. Den stödjer de kinesiska kommunisterna i deras försvar av den kinesiska revolutionen och Folkrepubliken Kina mot den ekonomiska blockad som inletts av Kreml och mot det militära hjälp som Kreml ger den indiska bourgeoisin. Den stödjer de kinesiska kommunisterna i deras kamp mot de chrusjtjovska försöken att undanröja hotet från det imperialistiska kriget genom "fredlig samexistens", och deras inställning till den koloniala revolutionen och deras kritik av de flesta kommunistpartiernas nyreformistiska inriktning.⁴⁰ (*International Socialist Review*, våren 1966, s. 85.)

Som resolutionsutkastet visar anser jag att dessa bedömningar fortfarande är i grunden korrekta. Av den anledningen skulle jag motsätta mig varje förändring av inriktningen på detta område. Det säger sig självt att vi inte ändrar någon av de kritiska synpunkter som vi framförde i de två citerade dokumenten. Mot bakgrund av erfarenheterna från de senaste åren lägger vi särskild vikt vid vår kritik av den maoistiska uppfattningen om den internationella kommunistiska rörelsen. Denna uppfattning syftar till att införa en absolut monolitism kring "Maos tänkande" och, i praktiken, kring varje ståndpunkt som den kinesiska ledargruppen intar. Den kännetecknas av en extrem sekterism gentemot varje strömning, inklusive revolutionära strömningar, som inte passar in i den maoistiska ortodoxins scheman.⁴¹ Denna uppfattning och dessa attityder ligger dessutom till grund för misslyckandena och splittringen hos de officiella maoistiska grupperna i de flesta länder.⁴²

VI.

"Kulturrevolutionen" utlöstes som ett resultat av konflikter mellan olika strömningar i det kinesiska kommunistpartiets högsta ledning, och kulminerade i en genomgripande

³⁹ [*Fourth International*, [No. 17, October–December 1963](#), s. 63 (Dokument från FI:s 7:e världskongress): "The Sino-Soviet conflict and the situation in the USSR and other workers' states"].

⁴⁰ [Resolution från Fjärde Internationalens 8:e världskongress (1965): [Sino-sovjetiska konflikten och krisen inom den internationella kommunistiska rörelsen.](#)]

⁴¹ Det mest extraordinära exemplet på detta är den inställning som de kinesiska ledarna har intagit gentemot den kubanska revolutionen och den castristiska rörelsen, som har gått så långt att man upprätthåller en konspiration av tystnad kring Che Guevaras episka liv och död. På samma sätt undviker kineserna i allmänhet att nämna organisationerna och ledarna för den afroamerikanska revolutionära rörelsen, vilket uppmuntrar den sekteristiska blindheten hos deras amerikanska anhängare i Progressive Labor Party.

⁴² I en rad länder uttrycks det maoistiska inflytandet främst i "ortodoxa" pro-kinesiska rörelser och organisationer, ofta starkt präglade av spontanitet.

social och politisk omvälvning. Oavsett hur den kommer att sluta så har den skakat om landet i grunden och återigen ifrågasatt apparaterna, strukturerna och maktförhållandena. Massornas kamp för sina krav kommer att utvecklas i de kommande faserna under mycket gynnsammare objektiva och subjektiva förhållanden än tidigare.

Resolutionsutkastet slår entydigt fast att de revolutionära marxisternas strategi i Kina är inriktad på en antibyråkratisk revolution, som kommer att vara den uppgift som den nya revolutionära förtruppen – som just nu håller på att bildas – ska fullfölja. Låt mig tillägga att denna förtrupp har gjort stora framsteg och mognat under de senaste tre årens händelser. Bristen på verklig information gör det omöjligt att säga exakt i vilka grupper och sektorer denna förtrupp förekommer. Anklagelser om trotskism som har framförts i vissa dokument har åtminstone ett symptomatiskt värde. Och det råder ingen tvivel om att det inom de Röda gardena och de revolutionära rebellerna har utvecklats uppfattningar som ligger närmare revolutionär marxism än maoism.. I vilket fall som helst är det bland de mest principfasta grupperna av ungdomar som deltog i rörelserna i augusti-september 1966 och de arbetare som utlöste strejkerna i januari-februari 1967 som kadren för en antibyråkratisk revolution, för en verklig socialistisk demokratisk omorganisation av den kinesiska arbetarstaten, kommer att växa fram.

De övergångs krav som revolutionära marxister föreslår för att stimulera den antibyråkratiska masskampen i Kina formulerades redan i det dokument som inledde vår diskussion 1967. De kan sammanfattas så här:

- Kamp för bredare demokrati för massorna och mot byråkratiska fördelar och privilegier. Demokratiska val av kommittéer av massorna, organisering av staten på grundval av sådana organ. Organisations- och yttrandefrihet för alla politiska strömningar inom arbetarklassen, fackföreningarnas oberoende från staten, strejkrätt, mötesfrihet, pressfrihet, rätt att demonstrera och delta i val, ständig övervakning av de valda representanterna från massornas sida och rätt att återkalla dem, i enlighet med Pariskommunens lärdomar.
- Demokratisk planering genom organ som demokratiskt valts av massorna från botten till toppen av systemet. Det är genom ett sådant system och inte genom beslut av de byråkratiska topparna som de grundläggande ekonomiska valen måste bestämmas – särskilt den relativa andelen av investeringar och konsumtion, det vill säga, i sista hand, lönenivån och arbetarnas levnadsvillkor.
- På landsbygden, fullständig demokratisering av livet i kommunerna för att motverka eventuella konservativa tendenser. Verklig deltagande av bönderna i utformningen av den allmänna ekonomiska politiken och fastställandet av nödvändiga prioriteringar i varje givet skede.
- Avvisande av alla zhdanovitiska idéer och metoder på det kulturella området. Yttrande- och kritikfrihet, avvisande av ledarkulten och en fri konfrontation mellan idéer och tendenser. Kampen mot resterna av det förflutnas ideologier får inte föras med administrativa åtgärder och demagogiska slagord, utan genom att utveckla det nya samhällets potential.

Lästips

Fjärde Internationalen: [Resolution om ”kulturrevolutionen”](#) (1969).

Isaac Deutscher: [Den stora Kulturrevolutionen](#) (1966)

Hansen & Novack: [Omvälningen i Kina – En analys av de stridande krafterna](#) (1967)

Harald Munthe-Kaas och John Gittings: [Maos kulturrevolution](#) (1969)

Nee-Collier; [Kulturrevolutionen vid Kinas universitet. Rapport inifrån](#) (1969)

Stuart Schram: [Mao och kulturrevolutionen](#)

Wang Fanxi: [Den kinesiska kulturrevolutionen](#) (förf. kinesisk trotskist) (1967)

Vänstern/ultravänstern under kulturrevolutionen:

Björn-Erik Rosin: [Vänstern i kulturrevolutionen](#) (1974)

Se även [Resolution on CPC history \(1949-81\)](#) vilket är en officiell (kritisk) kinesisk resolution om Mao-epoken, med tyngdpunkten på kulturrevolutionen och Maos sista år vid makten, och där flera av de som utrensades under kulturrevolutionen rehabiliteras.